

skončali smo sedem-tedenski gospodarski kurz, in o sklepu prejeli ministerialna spričala. Za lepe denarje bi ne dal ukov, katere sem skoz ta čas slušal in po njih napotjen bil na marsikako vednost, katera bi mi bila brez tega šolanja, berž ko ne, za vselej prikrita ostala. (Naj bo zatoraj tu javna hvala izrečena vsem, ki so mi k sprejetju v kurz pripomogli, osobito pa blagorodnemu gosp. dr. Jan. Bleiweis-u, ker brez njega bi bil javoljne kdaj videl znotranjo stran Dunajske politehnike.) Gospodje profesorji so se ob skončanju svojih predmetov tako ginljivo od nas poslovljali, kakor da bi bili Bog zna koliko let z nami skupaj v lepi zlogi in edinosti živeli. Lastni očetje bi se mende ne bili lepšej mogli od nas ločiti. Videlo se je, da gredo blagim verlim gospodom besede resnično od serca; poznati pa je bilo do malega na obličji vsih učiteljev, da tudi njim so segale mile besede globoko do serc; celo skrivni svitli solzni biseri zapaziti so bili v marsikakem očesu. Nič manj ginljivo je bilo poslovilo pred politehniko, ko smo si zvesti prijatli podajali desnice, ter si zadnjikrat gledali iz obličja v obličje. Le preglasno nam je namreč govoril serčni čut, da z večino vidimo se zadnjikrat v življenji. Ko bi avstrijski národi hotli posnemati lepo slogo, ki je objemala nas l. 1869 na Dunaji zbrane učitelje, kako prijetno in srečno bi bilo pač živeti v naši lepi carevini. Došli od severja, juga in zapada zastopali smo razun Madjarov (ki so imeli nekje na Ogerskem lastni gospodarstveni kurz) vse avstrijske narode, pa ni je bilo nikdar disharmonije med nami, razun tiste, katere sta vzrokovala dva ohola mladiča iz med Slovencev... (*toda, čemu vleči stare reči na dan, za katere se sedaj nihče ne briga! Zanimivo je to samo v psihologičnem oziru: odpadnik dela povsod zbrige in si ostane žmirom in povsodi enak. Vred.*)

Dopisi in novice.

— *Odgovor na prijateljski dopis zastran risarskega nauka po „Tretavu“.* V štev. 2. letošnjega »Tovariša« smo prinesli recenzijo o knjigi »Der kleine Zeichner von F. W. Tretau«. Da smo jo priporočili gg. tovarišem, storili smo iz mnogih uzrokov, in sicer: 1. da bi se risanje bolj gojilo v ljudski šoli, 2. da bi večina gg. učiteljev inštrukcijo dné 6. maja 1874 o risanju v jednem smislu razumevala, 3. da bi nauk enakomerno razkladali in 4. postavni smoter dosegli in to po navodu, katerega celó ministerstvo za porabo priporoča in katerega je tudi svetovna razstava obdarovala. Kdor toraj v smislu ministerskih priporočil dela, sme preverjen biti, da hodi po poti, ki je nihče kárati ne more, ako bi bil tudi boljših misli in ved, od Tretava. — Po vsem tem pa nočemo reči, da je Tretau sveto pismo. Kdor kaj več zna, sme tudi to svoji deci prodati; kdor si upa z drugimi sredstvi učni smoter doseči, mu tudi ni zabranjeno, teh poslužiti se. Tudi več, kakor Tretau kaže, se sme v ljudski šoli storiti. Ravno tako ni prepovedano, risalno gradivo bolj mikavno razvijati, kakor ga Tretau.

Knjiga bi, se vé, lahko še enkrat toliko obsegala in imela dvakrat več slik na izbero, kakor jih ima, tudi cena bi bila nji lahko manjša, temu tudi mi priterjujemo; a prvo bi ne bilo dobro, drugo je nemogoče. Dobro ne, ker bi neizurjen risar potem preobširnega dela ustrašil se in ne vedel, kaj jemati, kaj izpuščati; veča knjiga za tako ceno pa zaradi tega mogoča ni, ker je vsaka pola štirikrat v tisku, dvakrat na kamnu, dvakrat v berzotiskalnem stroju. Ako toraj knjiga po »Tovarišu« priporočena gg. naročnike iznenadila ni, in se Tretau-ove vodila ne vjemajo z individualnimi pojmovi posamesnih, ne moremo zaradi tega od svoje prve zmerne kritike odstopiti, delali bi »Tretavu« krivico. Ne rečemo, da bi »Tretau« ne mogel biti bolji. More li biti kakošna reč na svetu popolna, neboljšljiva? Kdor se ptujih sredstev ne poslužuje, in ni preverjen njih praktične vrednosti, jih kaj rad nevgodno kritikuje. Zato je tudi list »Volksschule« v nekem referatu nedavno »malega risarja« káral, češ, da je presuhoparen. Tako smo zmiraj drug čez drugega, na kvar napredku. Gorje učitelju, ki pri svojih pisarijah kako slabost, pomanjkljivost pokaže; njegov sodelavec že zgrabi za nož in ga moralično zakolje; drugi kolegi pa kričé »bravo« in ploskajo s rokama.

Zastran Kopsičevih risank naj povemo, da se bodo kmalo preživele, zlasti če bodo merodajni organi strogo zahtevali, da se risalni nauk po poprej omenjenih določbah v ljudski šoli goji. Da nimajo ti zvezki posebne prihodnosti, sklepa se lahko po dotičnih postavah, toraj tu ne bomo o vrednosti ali pomanjkljivosti Kop. učila več govorili, kakor da so risanke kot samoučilo dobro uporabljive ter da učitelju ni treba dosti ubijati se z naukom poleg njih, ako se otroci učé risati v naj bolj poveršnem pomenu besede. (O slikah, ki jih je »Vertec« prinesel, spregovorimo prihodnjic.)

— *Kranjsko šolstvo pred konštituc. zborom v Ljubljani.* »L. Tagblatt« poroča o zborovanji konštituc. društva 9. pr. m. Bil je na dnevnem redu razgovor o šolstvu na Kranjskem. Gsp. profesor Linhart, glavni učitelj na c. k. m. učiteljišču, je podajal zgodovinski pregled šolstva na Kranjskem, začeni od l. 1850, ko se je tudi pri šolstvu vsled političnega potresa po Evropi l. 1848 mnogo začelo prenavljati, odpravilo več zastarelega in marsičesa dobrega vpeljalo. — Spremljal bom g. L. v njegovem predavanji, se ve, da le po sporočilih »Tgblt.«, vmes pa vpletal svoje opazke, in g. profesorja na marsičesa opomnil, kar je pozabil omeniti, ali le po svoje povedal. Gsp. L. so bile bajè na razpolaganje vradne statistične date, a jaz sem čas, o katerem se bode govorilo, sam preživel. Tedaj k stvari. G. Linhart je v misel vzel naj prej »politische Verfassung der deutschen Schulen in den k. k. deutschen Erbstaaten,« ki je bila osnovana pod cesarico M. Terezijo, razširjena pa pod vladu cesarja Franca. Ta politična šolska uprava je veljala dotlej, da niso izšle nove državne šolske postave. G. L. je citiral nekaj §§. iz te postave, da je dokazal, kakšnega duha je bila. — *Kakor že pove ime postave, je bila ta politična, a ne cerkvena šolska uprava, pogravitno načelo šolski postavi je bilo tako, kakor je sedaj novi. Država prva šole nadzoruje. Ker ste bile pa tačas država in cerkev v ozki in prijateljski zvezi, je država cerkvi šolsko nadzorstvo izročila, nekaj časa so bili sicer kresijski glavarji okrajni šolski nadzorniki, a videlo se je, da se ti ne morejo vspešno s šolstvom pečati, tedaj je šolsko nadzorstvo že pod cesarjem Francem bilo izročeno cerkvenim gosposkom. Cerkev je imela nadzorstvo po državnem izročilu, pa tudi delo in troške. Cerkveno premoženje se je prijemale pri ustanovi novih šol, in kar je manjkalo, je dodala po-*

litična srenja; iz cerkvene blagajnice so bile plačane šolske komisije, in pri ustanovi in določevanju novih šol je bil nazoč navadno tudi dekan, kot okrajni šolski nadzornik. Deržava pa je imela pri deželnem namestništvu poročevalca v šolskih zadevah, ta je prav za prav vse vodil in ukazoval; vlada je poklicala škofijskega šolskega nadzornika, kaj pa, da je škofijstvo odbralo po želji vlade, moža v ta posel naj bolj sposobnega, v šolsko nadzorništvo. Še le po konkordatu se je to v načelih nekaj spremenilo, a dejansko pa je ostalo vse, kakor prej pred konkordatom. Škofijstvo je dobivalo od vlade ukaze zastran vredejenja in uprave šol, katere je zverševal škofijski šolski nadzornik po okraj. šl. nadzornikih. Brez malih prasek tudi tačas ni bilo, kjer so ljudje, tam so povsod prepiri, a deržava in cerkev ste živeli v složnosti. G. L. omeni potem l. 1850, blagotvornega delovanca gsp. šol. svetovalca, viteza dr. Močnika, in pglavitno povzdigne iz te dobe osnovo učnega črteža za glavne šole na Kranjskem. Tudi mi imamo to osnovo za zarjo prihodnjega dneva in začetek bolj pametnega podučevanja na Kranjskem in sploh po deželah, ker prebivajo razne narodnosti. — Politična šolska uprava ni poznala drugačnih šol, kakor nemških, s slovenskimi otroci se je ravnalo, kakor da bi bili terdi Nemci, imeli so ravno take knjige, kakor nemški otroci, „Nahmenbüchlein, kleine Erzählungen, deutsche Sprachlehre“, številili so samo nemški, še celo verozakon so se učili iz nemških katekizmov, v Ljubljani vendar le v 3. letu; a drugod pa že v „Obere Abtheilung I. razreda. To se je vendar vsem ljudem, ki so imeli nekoliko pojma od ljudskega izobraževanja in od šoline naloge, od več zdelo! — Pa kako to preurediti?! Treba je bilo novih knjig, šolnikov v to izobraženih. Pa kar se hoče, se že najde. Minister Thun se je obrnil do ranjkega škofa Slomška, ta je dajal modre svete, nabiral gradiva za berila pa tudi sam spisoval knjige, kakor so v resnici ljudem v poduk. Kranjska dežela je imela ravno tačas v imenovanem gospodu dr. M. in v škofijskem nadzorniku prava moža za tako važen posel. Iz ravno kar navedenega načerta pglavitno mi to povdarjamo, da je tačas obveljalo načelo, slovenski otroci se morajo v nemškem jeziku drugače podučevati, kakor rojeni Nemci in drugič, tudi slovensko se mora podučevati na glavnih šolah, in sicer se morajo otroci učiti poprej slovenski kakor nemški brati. — Drugo, kar je v tej osnovi zastran nemščine vpeljano, ako nevažne premembe izvzamemo, faktično še sedaj velja.

(Dalje prih.)

— Iz seje c. k. dež. šl. sveta dne 1. aprila. — Na ljubljanski višji realki se je oprostilo šolnine 46 učencev popolnoma, 8 le polovične. — Prošnja za zrelostni izpit na višji realki se je sprejela. — Oprošča se tudi šolnine 6 učencev na vadnici. — Prošnja nekega podučitelja za prizanašanje od učiteljskega spraševanja se je predložila slav. ministerstvu. — Odobrilo se je, da bode v 4. razredu na 4razredni glavni šoli v Kranji, namesto navadnega dne v tednu, drugi dan šole prosti dan. — Na želje kranjskega deželnega odbora se je oddalo mnenje zastran dosihmal po §. 36. dež. šl. post. dne 29. aprila št. 11 dežel. zak. za šolstvo navadnih davšin, ko se je med tem potrebno pozvedelo. — Imenovanju nekega učitelja se je oporekalo, ker učitelj, katerega je predlagal krajni šl. svet, ima samo sposobnost za podučitelja, ker po §. 38. alineja 1. postave 14. maja 1869, tak učitelj more biti le začasno umestjen ali podučitelj. — Prošnja nekega okraj. šl. sveta, da bi se učitelju priznala prva petletna doklada, se je vernila, ker prosivec ni služil nepretergano na javni šoli toliko časa, kolikor zahteva postava, da se prizna petletna doklada. — Nek

učitelj iz Štajarskega prosi, da bi se mu povernil donesek že vplačani k učiteljsk. pokoj. zavodu na Kranjskem. Prošnja se zaverže, ker je učitelj le spolnil dolžnost, k kateri so zavezani po §. 81. dež. post. 29. aprila 1873 vsi učitelji brez izjeme, ki dobodo službo po učiteljskem spraševanju. — O prošnji upokojenega učitelja, da se mu izvanredno zviša pokojnina, se bode govorilo z dež. odborom. — Rešite se dve prošnji za nagrado in neka za denarno podporo, potem se prednaša še pozvedba stavbinega odseka zastran zemlje, ki jo je ponudila stavbina družba za m. in ž. učiteljske, in dalje tudi zastran drugega zemljišča, ki se je na novo ponudilo, in pisma se predlagajo sl. ministerstvu.

— Učiteljska spraševanja bila so v Ljubljani to pomlad od 19. do 27. t. m. Oglasilo se je k spraševanju 19 učiteljev in učiteljic, prišlo pa jih je le 17, in sicer 10 moških in 7 ženskih; med temi 5 za meščanske in 12 za ljudske šole. Med spraševanjem sta dva kandidata — eden za meščanske, drugi za ljudske šole — odstopila. Dve učiteljici ste bili pri spraševanju za slovenske ljudske šole in ste dobili spričalo I. verste; trije so dobili spričalo II. verste za ljudske in dva II. verste za meščanske šole; pet jih je dobilo spričalo III. verste za ljudske in dva za meščanske šole; jeden pa je dobil spričalo IV. verste za ljudske šole.

— V 3. seji dež. zbora kranjskega so bili v šolski odsek voljeni: g. g. dr. Bleiweis, Dežman, pl. Gariboldi, Kotnik, pl. Langer, Obreza in Pakič. — Vlada je predložila predlog postave kako gre predevatí na metersko mero in utež tiste mere in uteži, ki so v deželnih zdaj veljavnih postavah.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na obojnem c. k. (m. in 2.) učiteljsku služba učit. za telovajo; plača enak učitelju na vadnici. Prošnje c. k. dež. šl. svetu v Ljubljani do 15. maja. — V Toplicah pri Rudolfovem učit. služba z l. p. 500 gl. in s prostim stanovanjem. Prošnje kraj. šl. svetu v Toplicah do 5. maja.

— Na ljudskih šolah v Planini, Podvelbu, Razdertem, Premu, Ternovem in Postenji službe učiteljske, in podučiteljska v Senožečah z l. p. 400 gl. in s prostim stanovanjem. Prošnje do konca maja pri c. k. okr. šl. svetu v Postonji.

Na Štajarskem. Pri Novišti pri Gornjem Gradu učit. služba III. razreda s prostim stanovanjem. Prošnje krajnemu šl. svetu v Novišti (Neu-stift b. Oberburg) do 15. maja 1875, in v Šoštanji (na Srazredni šoli) učit. služba (8 pl. raz.) Prošnje kraj. šl. svetu do 15. maja.

Premembe pri učiteljstvu.

Gap. Jurij Vranič iz Preserja je dobil učit. službo pri sv. Rupertu na Štaj. (celj. okraj.) — Umeri je g. J. Jerše, učitelj v Levcah pri Radovljici 26. pr. m. N. v m. p.!

Prišla je na svitlo nova knjižica za slovenske učitelje in učence, namreč:

MALA FIZIKA

za narodne ali ljudske šole v pogovorih.

Spisal prof. dr. Evgen Netoliczka. Poslovenil Ivan Lapajne.

Cena 25 kr.

Dobiva se pri „Leykam - Josefsthäl“ v Gradcu.